

รายงานความก้าวหน้าสาขาสังคีตศิลป์(ร่างที่ 1)
18 เดือน (1 ตุลาคม 2558- 31 มีนาคม 2560)
โครงการวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา”
ไอยเรศ บุญฤทธิ (ผู้วิจัย)

การวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและการพัฒนา” ผู้วิจัยสาขาสังคีตศิลป์ได้ดำเนินการวิจัยในช่วง 18 เดือน (1 ตุลาคม 2559 – 31 มีนาคม 2560) ผู้วิจัยใช้กรอบการพิจารณาคำว่า “เครือข่ายการวิจารณ์” ภายใต้อำนาจที่กล่าวถึง การเชื่อมโยงภายใน และ/หรือระหว่าง บุคคล กลุ่มบุคคล และ/หรือสถาบัน ที่แสดงออกด้วยลายลักษณ์และมุขปาฐะ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์โดยตรงและผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ (โลกไซเบอร์) เพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยนแบ่งปัน และ/หรือกระตุ้นให้เกิดความรู้และความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะโดยรวม ตั๋วงาน บริบท และ/หรือปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศิลปะ

แม้ว่า สภาวะของเครือข่ายการวิจารณ์ มิได้เกิดขึ้นอยู่รูปแบบ “กิจกรรม” ที่ชัดเจนดังคำนิยาม หากแต่ เครือข่ายการวิจารณ์ของสาขาสังคีตศิลป์ที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น อยู่ในสภาวะของเครือข่ายที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบทางวัฒนธรรม ที่หลอมรวม บุคคล สถาบัน และ องค์ความรู้เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงถึงกันเป็นเครือข่ายที่มีความซับซ้อน

เบื้องต้น ผู้วิจัยพิจารณามิติต่างๆ เพื่อแยกแยะความเหมือนและแตกต่าง เพื่อพิจารณาประเภทเครือข่ายที่มีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

- **มิติด้านกิจกรรม** กล่าวถึง ปฏิบัติการเครือข่ายในรูปแบบของชิ้นงาน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติหรือสร้างคนด้วยคนในหรือคนนอกวัฒนธรรม อาจแสดงออกด้วยลายลักษณ์ หรือมุขปาฐะในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

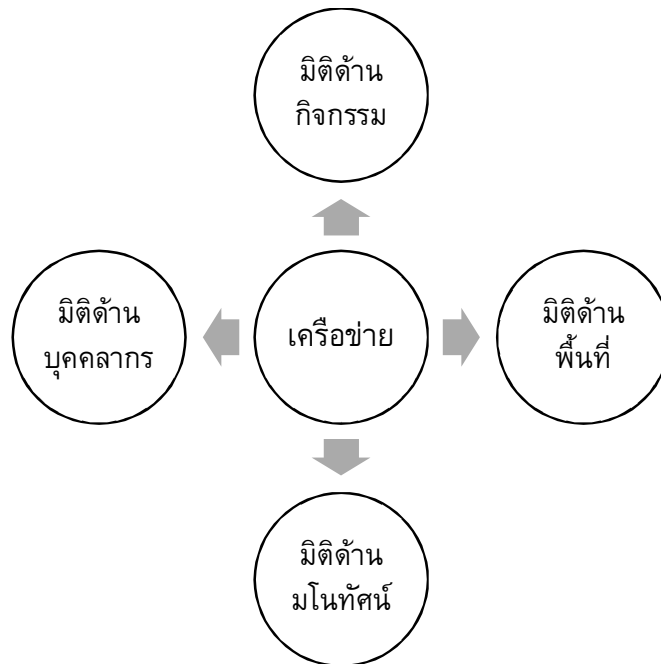
นอกจากนี้ มิติด้านกิจกรรมยังแสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการของเครือข่ายที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายคนดนตรีไทย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นระบบหรือกระบวนการการก่อตัวของเครือข่ายในลักษณะต่าง ๆ ในขณะที่ มิติด้านกิจกรรมชี้ให้เห็นความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วยปริมาณหรือคุณภาพจากกิจกรรมต่าง ๆ

- **มิติด้านพื้นที่** กล่าวถึง สถานที่ หรือพื้นที่ที่ชี้ให้เห็น “ตำแหน่งแห่งหน” ของเครือข่าย นับเชิงพื้นที่นำไปสู่ข้อพิจารณาถึง บทบาทหรือหน้าที่ของเครือข่ายต่างสังคมการวิจารณ์หรือสังคมดนตรีไทย

นอกจากนี้ มิติด้านพื้นที่ ยังกล่าวถึง พื้นที่ทางกายภาพในความหมายของพื้นที่ในโลกจริงและพื้นที่โลกเสมือน และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในความหมายของพื้นที่การแสดงงานศิลปะหรือแม้แต่พื้นที่ที่แสดงถึงอัตลักษณ์บางประการของเครือข่ายดนตรีไทย

-*มิติด้านบุคคลากร* กล่าวถึง บุคคลที่เข้าร่วมในเครือข่าย ความหลากหลายเชิงประชากร รวมไปถึงวัยของคนใน-คนนอกวัฒนธรรม นอกจากนี้ มิติด้านบุคคลากรยังกล่าวถึงกลุ่มที่เรียกว่า *ผู้รักสมัครเล่น* ที่พร้อมจะเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายของคนดนตรีไทยด้วยความสนใจส่วนบุคคลและกลืนกลายเป็นคนในวัฒนธรรมไปในที่สุด

-*มิติด้านมโนทัศน์* กล่าวถึง ความคิดที่ได้จากการสังเกตและการตีความซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับอย่างเป็นทางการหรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง ความคิดหลักแต่ละเครือข่ายการวิจารณ์กับเป้าประสงค์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้มิติด้านมโนทัศน์ กล่าวรวมถึง เป้าประสงค์ หรืออุดมการณ์ที่มีเป้าหมายไปในแนวทางเดียวกันของแต่ละเครือข่าย

แผนภาพแสดงมิติต่างๆ เพื่อแยกแยะความแตกต่างนำไปสู่การพิจารณาจัดประเภทเครือข่ายทางดนตรี

อย่างไรก็ตาม มิติต่าง ๆ ที่เสนอมาก็เพื่อแยกแยะความแตกต่างซึ่งนำไปสู่จัดประเภทของเครือข่ายทางดนตรีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กับ จุดแข็ง หรือความเข้มแข็ง (**strength**) ของเครือข่าย

หรือจุดด้อย หรือจุดอ่อน (weakness) ของเครือข่าย ซึ่งการพิจารณาทั้งกระบวนการดังกล่าว จะทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดเครือข่ายและการดำรงอยู่ของเครือข่ายต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

จากมิติต่าง ๆ ประกอบกับข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยสรุปว่า ลักษณะเครือข่ายการวิจารณ์ดนตรีมีทั้งหมด 4 เครือข่ายใหญ่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครือข่ายบุคคล

1.1. เครือข่ายย่อย: นักดนตรี-นักวิชาการ

เครือข่ายย่อย: นักดนตรี-นักวิชาการ ผู้มีส่วนร่วมในเครือข่ายคือกลุ่มศิลปิน นักดนตรี นักวิชาการ การเกิดขึ้นของเครือข่ายนักดนตรี-นักวิชาการ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของเครือข่ายสถาบันและเครือข่ายกิจกรรมในวัฒนธรรมดนตรีไทย อาทิ การเกิดขึ้นของกลุ่ม "ดุริยมิตร" ซึ่งเป็น "มิตร" ทางดนตรีที่รู้จักกันผ่านเวทีการประกวดเมื่อครั้งศึกษาในระดับอุดมศึกษาและปัจจุบัน เครือข่ายทางดนตรี "ดุริยมิตร" เป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงเครือข่ายดนตรีไทยระดับอุดมศึกษาในเขตภาคเหนือ (พิษณุโลก) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น) และ กรุงเทพมหานครฯ เข้าไว้ด้วยกันอย่างเหนียวแน่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการผ่านกิจกรรมทางดนตรีอยู่เสมอ

ในขณะที่นักวิจัยพบว่า อาจารย์ นักวิจัย หรือนักวิชาการสังกัดหน่วยงานของสถาบันอุดมศึกษามีการจัดกิจกรรมที่สร้างเครือข่ายทางวิชาการ อาทิ วาซิต ดุริยอังกูร จัดเวทีการเสวนาในหัวข้อ "โหมโรง: โหมบรรเลงเพลงวัฒนธรรมร่วมสมัย" นำเสวนาโดย คุณอัษฎาวุธ สาคริก จากมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้วิทยากรแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเรื่องเพลงในวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยใช้ภาพยนตร์เรื่อง "โหมโรง" เป็นประเด็นหลักในการพูดคุย กิจกรรมการเสวนาครั้งนี้ มีนักศึกษาหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สาขามานุษยวิทยาดนตรี และบุคคลภายนอกเข้าร่วมรับฟัง บรรยากาศการเสวนา มีประเด็นการถกเถียงเรื่องราวที่ว่าด้วย วิถีของเพลงในวัฒนธรรมร่วมสมัยและวิถีของนักดนตรีไทยกับสังคมร่วมสมัยซึ่งนับได้ว่า มีลักษณะ "การวิจารณ์ดนตรี" ที่มองในมุมของดนตรีกับสังคม หรือ เวทีเครือข่ายนักวิชาการดนตรีไทย ที่พยายามเชื่อมโยงนักดนตรีไทยทั่วประเทศด้วยกิจกรรม อาทิ *เครือข่ายดนตรีอาเซียนของอานันท์ นาคคง* จะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินการในระดับบุคคล แต่ก็เกิดเครือข่ายของนักดนตรีอาเซียนอย่างเข้มแข็ง มีความร่วมมือที่เกิดขึ้นจนเกิดเป็นรูปธรรม เช่น การจัดอบรมดนตรี-การแสดงอาเซียน ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นต้น

เครือข่ายดนตรีอาเซียนเกิดขึ้นโดยตัวบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักดนตรีในอาเซียนเป็นการส่วนตัว ในขณะเดียวกัน อานันท์ นาคคง ให้ทัศนะว่า การจัดกิจกรรมให้เกิดมีการแสดงดนตรีอาเซียน เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการทางดนตรี นอกจากนี้ อานันท์ นาคคง มองความสัมพันธ์ของเครือข่ายดนตรีอาเซียนว่าไม่ใช่กลุ่มความสัมพันธ์ของคนดนตรีเท่านั้น แต่ขยายขอบเขตไปถึงศิลปะแขนงอื่น ๆ ที่รวม

เอาศิลปะทุกแขนงเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้น อานันท์ จึงขยายพื้นที่ความสัมพันธ์ในเชิงกิจกรรมไปสู่ศิลปะแขนงอื่น ๆ อาทิ กลุ่มคนภาพยนตร์ในประเทศเมียนมา เป็นต้น

นอกจากนี้ อาจารย์อานันท์ นาคคง ยังสร้างเครือข่ายข้ามแดนไกลไปถึงพื้นที่ต่างประเทศ ดังเช่นการสร้างเครือข่ายคนดนตรีไทยกับสถาบันทางดนตรีของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส โดยมีนักเรียนและครูของวัดไทยลอสแอนเจลิสเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่มหาวิทยาลัย UCLA โดยศิษย์สำนักหลวงประดิษฐไพเราะ และการการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีไทยที่อาจารย์เดวิด มอร์ดันเคยมาเก็บข้อมูลดนตรีไทยไว้อย่างละเอียดเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2501-2502 และยังสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาการดนตรีกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านมานุษยวิทยาดนตรีอีกหลายท่าน เช่น ศ.ดร. โรเบิร์ต กาเพียสศ.ดร.เฮเลน ริสผู้อำนวยการศูนย์ดนตรีโลก เป็นต้นอานันท์ นาคคง นิยามการเดินทางทำงานครั้งนี้ว่า “การสร้างสะพานไม้” ให้แก่วงการดนตรีไทย

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของเครือข่ายย่อยนักวิชาการ-นักดนตรี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิด “ผู้นำ” ที่เป็นธรรมชาติ กล่าวคือ เกิดจากรักหรือความสนใจโดยส่วนตัว (อาจเรียกได้ว่าเป็น ผู้รักสมัครเล่น) ดังกรณีการเกิดขึ้นของเครือข่ายดนตรีล้านนา ของ อาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ ที่ผู้วิจัยถือเป็นแบบอย่างการสร้างเครือข่ายดนตรีที่มีพลัง เครือข่ายดังกล่าว สร้างองค์ประกอบของเครือข่ายซึ่งทำให้เห็น “ระบบ” และ “การขับเคลื่อน” ของเครือข่ายได้อย่างเด่นชัด ประกอบด้วย

- ก. **ผู้นำ** ในที่นี้หมายถึง อาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ ซึ่งเป็นผู้มีความสนใจอย่างแท้จริง โดยใส่ใจและให้เวลากับงานในครั้งนี้เป็นอย่างมาก
- ข. **สมาชิกของเครือข่าย** หมายถึง นักวิชาการที่คอยสนับสนุนความคิดทางวิชาการและพูดคุยแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักวิชาการนักวิจัย ที่คอยให้คำปรึกษา อย่างไรก็ตาม การได้รู้จักกับปราชญ์ชุมชนทางดนตรี ก็มีส่วนในการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม
- ค. **ผู้สนับสนุน** หมายถึง ผู้ให้ทุนในการสร้างเครือข่าย แม้ว่าในช่วงแรกอาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ เป็นผู้หาทุนสนับสนุนในช่วงแรกเอง แต่เมื่อโครงการฯ เริ่มประสบความสำเร็จ มหาวิทยาลัยเริ่มเข้ามาช่วยเหลือดูแลเรื่องเงินทุนสนับสนุน นอกจากนี้ อาจารย์สงกรานต์มีโอกาสได้เข้าพบผู้ใหญ่ที่ถือเป็น “เจ้าทางเหนือ” และขอคำแนะนำ ซึ่งอาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์มองเห็นว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางดนตรีล้านนาอย่างแท้จริง เนื่องจากยังใช้ดนตรีล้านนาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- ง. **การประชาสัมพันธ์** หมายถึง ช่องทางในการสื่อสารงานเครือข่ายต่อสาธารณะชน ไม่ว่าจะ เป็นระบบการทำงาน กิจกรรมต่าง ๆ หรือแม้แต่การนำเสนอผลงานให้สังคมได้รับทราบ อาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ใช้วิธีติดต่อสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรทัศน์ช่อง Thai

PBS ที่ให้การสนับสนุนทำคลิปเผยแพร่เกี่ยวกับการจัดงานเสวนา “ดนตรีล้านนาปีที่บ้าน” และยังถ่ายทำเรื่องราวเกี่ยวกับดนตรีล้านโดยมีอาจารย์สมภรณ์ สมนจันทร์ เป็นวิทยากรให้ความรู้

กรณีตัวอย่างจากเครือข่ายย่อยนักดนตรี-นักวิชาการ ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

- เครือข่ายย่อยนักดนตรี-นักวิชาการ มีความพยายามที่จะสร้างและเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมดนตรีและเนื้อหาดนตรีทั่วไป ความสำเร็จของเครือข่ายอาศัยความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางดนตรีในอดีตโดยความสำเร็จของ “กลุ่มดุริยมิตรา” ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายนักดนตรีในภาคเหนือ(ตอนล่าง) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ได้นั้น พอจะเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งอันเนื่องมาจากกิจกรรมทางดนตรีในอดีต
- ผู้นำเครือข่าย เป็นบุคคลสำคัญในการเชื่อมโยงบุคคลเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้ ผู้นำเครือข่ายต้องมีความตั้งใจ กล้าหาญ และทุ่มเทในการทำงาน ดังกรณีของอาจารย์อานันท์ นาคคง และ อาจารย์สงกรานต์ สมนจันทร์ ที่มีความพยายามในการทำงานเป็นอย่างมากจนประสบความสำเร็จ

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
นักดนตรี- นักวิชาการ	-งานแสดง -งานทางวิชาการ	-วัฒนธรรมลายลักษณ์ -พื้นที่การแสดงดนตรี	ศิลปิน นักวิชาการ ผู้สนใจ-ผู้รัก สมัครเล่น	การเรียนการสอน การเผยแพร่ทาง วิชาการ

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย: นักดนตรี-นักวิชาการ

1.2. เครือข่ายย่อย: เอกชน

เครือข่ายย่อย: เอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากผู้สนับสนุนที่ส่วนใหญ่มิใช่ทุนเป็นของตัวเองและสนับสนุนการจัดงานหรือกิจกรรมทางดนตรีไทย ผู้วิจัยสนใจศึกษาเครือข่ายย่อย: เอกชน จากกลุ่มบริษัท **CP ALL** ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนไทยได้ตระหนัก และเห็นถึงความสำคัญของดนตรีไทยอันเป็นดนตรีประจำชาติกิจกรรมเสวนาดนตรีไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการจัดการแสดงหรือการเชิญ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยจากแหล่งการศึกษาต่าง ๆ มาบรรยายและพูดคุย วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนกัน กิจกรรมการเสวนาดนตรีไทยจัดขึ้นหลายครั้ง มีหัวข้อที่แตกต่างออกไป

แม้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของฝ่ายกิจกรรมพิเศษ CP ALL จะมีกลุ่มเป้าหมายหลัก 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มพนักงาน บุคลากรพนักงานบริษัท CP ALL กลุ่มเป้าหมายนี้ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนและปริมาณมากที่สุด และ 2. บุคคลทั่วไป นิสิต นักศึกษา ที่สนใจเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทยก็ตาม จากสังเกตการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ (ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งของเครือข่าย) ของบริษัท พบว่า จะมีผู้เข้าร่วมในแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 200 คน ในขณะที่ มีการสร้างเครือข่ายออนไลน์ผ่านเว็บไซต์เฟสบุ๊กในชื่อเพจ “วงดนตรีไทย บมจ.ซีพี ออลล์” เพื่อติดต่อสื่อสาร ประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
เอกชน	-จัดกิจกรรม -การเสวนา -การแสดงดนตรี	-พื้นที่ส่วนตัว -พื้นที่สาธารณะ	เอกชน/บริษัท	-เผยแพร่ดนตรีไทย (เฉพาะกลุ่มตนเอง)

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย:เอกชน

1.3. เครือข่ายย่อย: ผู้ฟัง

ผู้วิจัยสนใจกลุ่มเครือข่ายย่อย: ผู้ฟังจากการเปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรมของทางบริษัท CP ALL อยู่เป็นนิจตั้งนั้น เมื่อมีกิจกรรมการบรรยายต่างๆ จึงปรากฏผู้ชม-ผู้ฟังที่ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก อายุของผู้ฟังโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงผู้สูงอายุ จากการติดตามสังเกตพบว่า การเข้าฟังการจัดเสวนาแต่ละครั้งมักจะพบเจอกับผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเดิมในลักษณะของเครือข่ายผู้ฟัง ในขณะที่กลุ่มผู้ฟังดังกล่าวมีการจัดตั้งกลุ่มติดต่อสื่อสารผ่าน LINE Application ในชื่อกลุ่ม Thai music of CP ปัจจุบันมีสมาชิกร่วมจำนวน 50 คน การสื่อสารภายในกลุ่มเป็นลักษณะของการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก ในขณะเดียวกันเป็นกลุ่มที่ใช้พูดคุย-แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการไปร่วมชมกิจกรรมการบรรยายหรือการเสวนาทางวิชาการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัทซีพีออลล์ เป็นหนึ่งตัวอย่างของเครือข่ายกิจกรรมทางดนตรีที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเครือข่ายเอกชน เครือข่ายนักดนตรี(วิทยากร) และ เครือข่ายของผู้ฟังอย่างชัดเจน ในขณะที่ การประสานกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์ให้เกิดขึ้นตามลำดับ อาทิ นอกเหนือจากเนื้อหาการจัดการบรรยายหรือการเสวนาที่จะสอดแทรกการวิจารณ์ดนตรีอยู่ในนั้นแล้ว ยังพบว่า การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้บรรยายกับผู้ฟัง หรือ ผู้ฟังกับผู้ฟัง (ที่ปรากฏในกลุ่มไลน์) ซึ่งถือการสร้างเครือข่ายระดับบุคคลที่มีพลังและสามารถดึงดูดให้เกิดผู้รักสมัครเล่นทุกวัยเข้ามาร่วมการวิจารณ์ดนตรีเพิ่มเติมมากขึ้น

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
ผู้ฟัง	ฟังดนตรี/วิชาการ	ทุกพื้นที่เฉพาะความสนใจ	ผู้รักสมัครเล่น- บุคคลทั่วไป	สุนทรีย์

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย: ผู้ฟัง

2. เครือข่ายสถาบัน

2.1. อุดมศึกษา

เครือข่ายอุดมศึกษา เป็นความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทางวิชาการและการร่วมจัดกิจกรรมที่ถือเป็นภาพเครือข่ายอุดมศึกษาที่ชัดเจนที่สุดคือ งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ที่จัดขึ้นทุกปีและเปลี่ยนเจ้าภาพการจัดงานไปตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ

เครือข่ายดนตรีไทยอุดมศึกษามีการจัดแบ่งขั้นตอนและสัดส่วนของการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นระบบ และมีรายละเอียดปลีกย่อยที่น่าสนใจ อาทิ การจัดแบ่งกลุ่มการบรรเลงเป็นภาค พื้นที่ กลุ่ม หรือเป็นเครือข่ายขนาดเล็กถึงระดับมหาวิทยาลัยหรือชมรม ในขณะที่ขั้นตอนการดำเนินการหรือการปฏิบัติของเครือข่ายดนตรีไทย มีกิจกรรมและรูปแบบการปฏิบัติอย่างหลากหลาย เช่น การคัดเลือก คัดสรรเพลงเพื่อฝึกซ้อมโดยปกติ การเรียบเรียงเพลง การผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น การประพันธ์เพลงใหม่ ทั้งนี้ เพื่อนำเสนอ “ดนตรี” ที่ผ่านกระบวนการของการ “วิจารณ์” บนพื้นที่การจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ในขณะที่ การดำเนินงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ได้เปิดพื้นที่สำหรับการผลิตผลงานวิชาการ ทั้งในด้านรูปแบบของเนื้อหาและการวิจารณ์ดนตรีในรูปแบบของหนังสือที่ระลึก ซึ่งมีกระบวนการกลั่นกรองความถูกต้องอย่างเป็นรูปธรรม

ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์ผ่านการสอนตามคำเชิญของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาทิ การจัดกิจกรรม “ฝึกอบรมการเขียนงานวิจารณ์ดนตรี” มหาวิทยาลัยทักษิณถือได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์ประเภท “เครือข่ายทางวิชาการ” ที่เกิดขึ้นระหว่าง นักวิจัยฯ และสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรทางดนตรี นอกจากนี้แล้ว การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ มี รศ.จรินทร์ เทพสงเคราะห์ อาจารย์ศรัทธา จันทรมณีโชติ อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย และ อาจารย์ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เข้าร่วมชมกิจกรรมการอบรมดังกล่าว และมีโอกาสได้หารือกับนักวิจัยถึงความร่วมมือในการสร้างกิจกรรมการวิจารณ์ในสาขาศิลปะการแสดงต่อไป นับได้ว่าเป็นการขยายเครือข่ายข้ามสาขา

อย่างไรก็ตาม เครือข่ายอุดมศึกษา มีนัยหมายถึงรวมถึง ระบบการเรียนการสอนดนตรีกับภารกิจการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งมีความลึกซึ้งและไม่ต่อเนื่อง ประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า การศึกษาดนตรีไทยในสถาบันการศึกษามีความลึกซึ้งระหว่างสถาบันการศึกษาที่บ้านหรือสำนักดนตรีไทย เนื่องจากผู้ที่ศึกษาในบ้านหรือสำนักดนตรีไทย เมื่อเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาได้ความสามารถทางด้านดนตรีระดับสูงซึ่งบางคนมีมากกว่าผู้สอนในสถาบัน ดังนั้น การศึกษาในสถาบันการศึกษาจึงเป็นการเรียนเพื่อที่จะได้รับใบปริญญา

บัตร ซึ่งเป็นการประกันพื้นที่ทางด้านดนตรีมากขึ้นในการที่จะไปประกอบอาชีพต่อไป (ดังตัวอย่างกรณีหลักสูตรศิลปิน ของสาขาวิชาดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่มอบใบปริญญาแก่ศิลปินโดยไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ชัดเจน) อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านการศึกษาดนตรียังเป็นข้อปัญหาอยู่ เนื่องจากใบปริญญาบัตรเป็นเสมือนใบรับรอง แต่ในความเป็นจริง ผู้ฟังดนตรีไทยไม่ได้ให้ความสนใจหรือใส่ใจกับการรับรองคุณภาพของผู้แสดงจากสถาบันการศึกษานั้น

ในขณะที่ การจัดการประกวดดนตรีไทยที่มีสถาบันการศึกษาเป็นผู้จัด มีกระบวนการจัดการประกวดที่เป็นรูปแบบของการประเมินค่าด้วยเกณฑ์การประกวดโดยเกณฑ์การตัดสินเป็นเกณฑ์ที่ทางผู้จัดการประกวดกำหนดขึ้นมาโดยยึดหลักเกณฑ์การประกวดดนตรีไทยของ สกอ. (สำนักงานการอุดมศึกษา) ซึ่งจะมีรายละเอียดกำหนดไว้ แต่ในการตัดสินกรรมการแต่ละท่านก็เคร่งครัดในเกณฑ์การตัดสินที่แตกต่างออกไปตามรสนิยมของกรรมการแต่ละคน ดังนั้น ในการประกวดดนตรีไทยผู้ปรับวงจึงปรับวงให้เป็นที่ไปตามความชอบของกรรมการมากกว่าตามหลักเกณฑ์ที่ทาง สกอ. ได้กำหนดไว้ สิ่งที่สำคัญและถือเป็นผลพลอยได้ของผู้ที่เข้าประกวดดนตรีไทยคือ การเก็บเป็นผลงานเพื่อที่จะยื่นสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ดังนั้นในการประกวดจึงต้องยึดเกณฑ์ที่ สกอ. กำหนดไว้ ซึ่งเกณฑ์ที่กำหนดนี้ยังเกี่ยวเนื่องกับการกำหนดหลักสูตรการสอนดนตรีไทยทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาอีกด้วย แต่หากมีนักศึกษาที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาซึ่งได้รับการฝึกฝนจากครอบครัวหรือบ้านดนตรีและมีความสามารถในการเล่นดนตรีตามที่ได้กำหนดไว้ นักศึกษาที่มีความสามารถเหล่านี้จะเกิดปัญหาในการเรียน เพราะต้องมาเรียนในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วหรือดีกว่าความสามารถในการเล่นดนตรีของตนเองเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษา หรือนักศึกษาที่มีความสามารถโดดเด่นในการเล่นดนตรีที่มาจากบ้านดนตรีบางคน เมื่อเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต้องเปลี่ยนแนวทางการเล่นเนื่องจากไม่สามารถเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ จึงต้องปรับให้เท่ากับผู้เล่นผู้อื่นหรือให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับครูผู้สอน

กรณีตัวอย่างจากเครือข่ายย่อยอุดมศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

- ระบบการเรียนการสอนทางดนตรีในระดับอุดมศึกษา ยังไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีรายวิชาดนตรีวิจารณ์เท่าไรนัก ปรากฏอยู่เพียงไม่กี่มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นต้น
- ภายใต้อุดมศึกษา ปรากฏเครือข่ายนักวิชาการ-นักดนตรีมีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการแสดงดนตรี กิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้และการบริการวิชาการ แต่ยังไม่ปรากฏการสร้างหรือการก่อตัวขึ้นของสถาบันการวิจารณ์ดนตรีที่เป็นรูปธรรม มีเพียงการเรียนการสอนบางรายวิชาของอาจารย์หรือนักวิชาการบางท่านเพียงเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนวิจารณ์ดนตรี

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
อุดมศึกษา	-การเรียนการสอน	-โรงเรียน -มหาวิทยาลัย	นักเรียน -นิสิต นักศึกษา /อาจารย์-ศิษย์เก่า	-การเรียนรู้ตาม หลักสูตรเพื่อ ปริญญา

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย: อุดมศึกษา

2.2. บ้าน-สำนักดนตรี

ผู้วิจัยมอง บ้าน-สำนักดนตรีผ่านมุมมองการแพร่กระจายของเครือข่ายการเรียนรู้ ที่แฝงไปด้วยนัย การวิจารณ์ ในลักษณะเครือข่ายสำนักดนตรีในสังคมปัจจุบัน: ผลิตผลจากบ้าน วัด วังในอดีต ซึ่งผู้วิจัย พิจารณาให้อยู่ในรูปแบบของ *สายหรือสำนักในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย* เนื่องจาก กิจกรรมหรือพิธีกรรมทางดนตรี ดังกล่าว ผูกติดอยู่กับองค์ความรู้และภาพของความเป็นสำนักวิชาทางดนตรี และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ อย่างเป็นระบบ ผนังรัชชชัย ปิฎกรัตน์ (2556: 55-76) ศึกษาวิจัยเรื่อง พิธีไหว้ครูดนตรีไทย พบว่าปัจจุบัน มี ตำราพิธีโองการไหว้ครูดนตรีไทยแบ่งเป็น 8 สายด้วยกันคือ

1. สายพระประดิษฐ์ไพเราะ (มีแขก)
2. สายหลวงกัลยาณมิตตาวาส(ทับ)-สายทางพาทย์โกศล (ฝั่งธน)
3. สายนายท่ง (สุนทรวาทิน)
4. สายจางวางสวน ชิดท้วม
5. สายนายนิ่ม โปธิ์เอี่ยม
6. สายพระประณีตวรศัพท์ (เขียน วรวาทิน)
7. สายนายเปลื้อง กรานต์เลิศ
8. สายเบ็ดเตล็ดทั่วไป

ปัจจุบัน การแพร่กระจายของเครือข่ายความรู้ทางดนตรีไทย ผู้วิจัยมองว่าครอบคลุมทั่วทั้งประเทศด้วย การแพร่กระจายในรูปแบบของการเป็นสถาบันการศึกษา ซึ่งเชื่อมโยงกับเครือข่ายอุดมศึกษาดังที่ได้กล่าว มาแล้วในข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสายสำนักต่างๆ ก็ยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองอยู่ทั่วไป อาทิ กิจกรรม "ค่ายดนตรีไทย เยาวชนดนตรีศรทอง" จัดโดยมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับการสนับสนุน จาก มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และ บริษัทไทยเบฟเวอเรจ จำกัด (มหาชน) เพื่อดำเนินโครงการ "ค่ายเยาวชนดนตรีศรทอง

การร่วมสังเกตการณ์ค่ายเยาวชนคนดนตรีศรทองด้วยประเด็นการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์พบว่า ไม่มีกิจกรรม “การวิจารณ์” อย่างชัดเจน เพียงแต่มีการพูดคุย แนะนำ การบรรเลงดนตรีในช่วงของกิจกรรมการรวมวงเพียงเท่านั้น หรือกิจกรรมการเรียนรู้การทำซอจากมะพร้าว เยาวชนที่เข้าร่วมค่ายมีการซักถามขั้นตอนกระบวนการ และวิธีสังเกตมะพร้าวที่จะนำมาทำให้เป็นซอเสียงได้อย่างไร เป็นต้น

ในขณะที่ความสัมพันธ์ของเยาวชนคนดนตรีที่เกิดขึ้น นำไปสู่การสร้างเครือข่ายของคนดนตรีที่ผ่านเวทีการประกวดดนตรีไทยศรทองอย่างเหนียวแน่น สุริยะ ขนขจี (สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2559) หนึ่งในผู้ชนะเลิศ รางวัลศรทอง (จะเข้) เมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายที่เกิดจากการประกวดดนตรีไทยศรทองว่า เป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้องคนดนตรี ครั้งตอนประกวดจำได้ว่า ทุกคนมุ่งมั่นที่จะบรรเลงเครื่องดนตรีให้ดีที่สุดเพื่อหวังรางวัลศรทอง ซึ่งนับได้ว่ามีคุณค่าเป็นอย่างมากสำหรับนักดนตรี แต่เมื่อมองย้อนกลับไป กิจกรรมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น กลับทำให้บรรดานักดนตรีไทยในเวทีการประกวดนี้มีความสัมพันธ์กันเหนียวแน่นผ่านกิจกรรมการประกวดนี้ อีกแง่มุมหนึ่ง สุริยะ ขนขจี ยังมองว่า การประกวดดนตรีศรทอง เป็น “สถาบัน” หรือ “แหล่งรวมรุ่น” ของนักดนตรีไทย และบ่อยครั้งมีการนัดรวมตัวกันเล่นดนตรีและพูดคุยเรื่องดนตรีเพื่อพัฒนาทักษะการบรรเลงกันเป็นประจำ

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
บ้าน-สำนักดนตรี	-การถ่ายทอดอัตลักษณ์ของสำนัก -การแสดงดนตรี	พื้นที่เฉพาะเครือข่าย	-ศิลปิน -ศิษย์สายสำนัก	-อนุรักษ์สายสำนัก

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย: บ้าน-สำนักดนตรี

3. เครือข่ายกิจกรรม

3.1. เครือข่ายประชัน-ประกวดดนตรีไทย

3.1.1. การประชันดนตรีไทย จัดเป็นเครือข่ายกิจกรรมลักษณะของคนในวัฒนธรรมดนตรีไทย การประชันถูกจัดอย่างต่อเนื่องจนเรียกได้ว่าเป็น “ประเพณี” ซึ่งจัดต่อเนื่องตามเวทีต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน¹ ประวัติศาสตร์ของการประชันหลายครั้งก็ชี้ให้เห็นว่า มีการนำวงมาประชันกันแข่งกันมากกว่า 2 วง² หรือมากกว่านั้น จนทำให้เห็นการเข้ามาร่วมตัวของกลุ่มคนดนตรี

¹ รายงานโครงการวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา” ภาคที่ 1 (18 กันยายน 2557 – 17 กันยายน 2558)

สาขาสังคีตศิลป์ ได้นำตัวอย่างของการประชันครั้งสำคัญมาเป็นข้อมูลอย่างละเอียดแล้ว

² อาทิตการประชันเนื่องในงานฉลองพระชนมายุครบ 4 รอบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ในพ.ศ. 2473 ทรงจัดการประชันปีพาทย์หน้าพระที่นั่งในวังลดาวีลย์ ระหว่างวงปีพาทย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น 3 วง

จนเป็นภาพของเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมอย่างไรก็ตาม การประชันดนตรีไทยในสมัยนั้น ยังเป็นเหตุให้เกิดเพลงไทยในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้น เช่น การนำเพลงสองชั้นมาแต่งขยายและตัดลงให้ครบเป็นเพลงเถา การแต่งเพลงเป็นทางเดียวสำหรับบวคฝีมือ และการปรับปรุงเพลงที่มีอยู่เดิมให้มีความพิเศษหรือพลิกแพลงออกไป(อัศนีย์ เปลียนศรี, 105: 2555) และเมื่อรูปแบบของเพลงใหม่ๆ เกิดขึ้นจากการคิดใหม่-ทำใหม่ ศิลปินและนักดนตรีก็นำผลงานเหล่านั้นแสดงสู่เวทีของการประชันให้ ผู้บรรเลง ครูดนตรี นักดนตรี ผู้ฟัง ร่วมกันตัดสินและวิจารณ์ดนตรีด้วยการฟังจนเกิดกลายเป็นรูปแบบเพลงดนตรีใหม่ๆ ที่ได้รับการยอมรับจนถึงยุคปัจจุบันซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างงานศิลปะควบคู่ไปกับการสร้างสังคมศาสตร์การวิจารณ์ในระบบวัฒนธรรมทางดนตรีอย่างสมบูรณ์³

ปรากฏการณ์ดังกล่าว การวิจารณ์เกิดขึ้นภายใต้เครือข่ายผู้คนที่มารวมกลุ่มกันสร้าง “เงื่อนไข” บางประการในการตัดสินความงามในสุนทรีย์ทางดนตรี (เรียกว่าการประชันดนตรีไทย) ซึ่งได้เกิดขึ้นจริงแล้วในอดีต แต่ในพื้นที่การประชันในปัจจุบันมีเพียงการผลิตซ้ำ (reproduction) ซึ่งหมายถึง การนำของเก่ามาบรรเลงใหม่ในพื้นที่ใหม่เพียงเท่านั้น มิใช่การสร้างลักษณะทางดนตรีในรูปแบบใหม่

3.1.2. การประกวดดนตรีไทย

“การประกวดดนตรี” มีพัฒนาการมาจากการประชันในวัฒนธรรมดนตรีไทยซึ่งเป็นการแปรสภาพทางวัฒนธรรม⁴ เป็นถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหา “นักดนตรี” ทั้งมืออาชีพและมือสมัครเล่นในพื้นที่ดนตรีไทย แต่ทั้งนี้ การประกวดดนตรี จัดเป็นการ “สร้าง” หรือ “ผลิต” ดนตรีภายใต้ “กรอบ” ของเกณฑ์การประกวด ดังนั้น ในการพัฒนาทางดนตรี การฝึกซ้อม การวิจารณ์ “ล้วน” ตกอยู่ภายใต้กรอบของเกณฑ์ที่กรรมการได้ร่วมกัน “ร่าง” ขึ้นมาใช้ในเวทีการประกวดหนึ่ง ดังนั้น “นัย” ของจำนวนกรรมการ หรือ กรรมการจากสำนักต่าง ๆ จึงน่าจะเป็นข้อสังเกตหนึ่งที่เป็น “ปัจจัย” ในการประเมินคุณค่าดนตรีเพื่อประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า การตัดสินเป็นอย่างไร

ได้แก่ วงวังหลวง (ควบคุมวงโดยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) วงวังบางขุนพรหม (ควบคุมโดยจางวางทั่ว พาทยโกศล) และวงวังบางคอกแหลม (ควบคุมวงโดย หลวงประดิษฐไพเราะ ศร ศิลปบรรเลง)

³ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพลง พม่าห้าท่อน เถา ซึ่งเป็นเพลงอัตราจังหวะสี่ชั้นเพลงแรกในประวัติศาสตร์ดนตรีไทย ปรากฏในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทย บรรยายว่า “...เมื่อพ.ศ. 2465 มีปีพาทย์ประชันวงที่วังบางขุนพรหม สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ ได้ทรงออกแบบเพลงพม่าห้าท่อนขึ้นอย่างหนึ่ง คือ ให้ขยายทำนองเพลงท่อนต้นขึ้นเป็นอีกเท่าตัว (เป็น 4 ชั้น) ส่วนท่อน 2-3-4-5 ให้คงเดิม แลให้บรรเลงเป็นเพลงเถา โดยตัดลดสั้นลงไปตามนัยเดียวกันนี้ จึงเกิดเพลงพม่าห้าท่อน เถา ขึ้นอีกแบบหนึ่ง

⁴ อัศนีย์ เปลียนศรี. ย้อนอดีตจากการประชัน สู่อารยธรรมดนตรีไทย, วารสารศิลปกรรมสาร ปีที่ 7 ฉบับที่ 1. น.108

แม้ว่าการวิจารณ์จะเกิดขึ้นในกรอบของเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าเครือข่ายการวิจารณ์ได้ก่อเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ของ “นักดนตรี” “กรรมการ” และ “ผู้จัดงาน” และส่งทอดกระบวนการจากรุ่นสู่รุ่น อาทิ

“เครือข่ายการวิจารณ์ของนักดนตรี” - กรณีศึกษาตัวอย่างจาก โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดสงขลา และโรงเรียนปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีระบบรุ่นพี่-รุ่นน้อง ศิษย์พี่-ศิษย์น้อง ศิษย์เก่า-ศิษย์ปัจจุบัน ที่คอยประเมินหรือวิจารณ์การบรรเลงดนตรีในรูปแบบของการปรับวงดนตรี

“เครือข่ายการวิจารณ์ของกรรมการ” - กรณีศึกษา ข้อเสนอแนะการคัดสรรกรรมการในเวทีการประกวดดนตรีไทยระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัดที่ยังปรากฏเครือข่ายความสัมพันธ์ในเชิงสำนักดนตรีหรือบ้านดนตรี

“เครือข่ายการวิจารณ์ของผู้จัดงาน” - กรณีศึกษา การจัดการประกวดดนตรีไทย “ประลองเพลง-ประเลงมโหรี” “การประกวดดนตรีไทย สฟฐ.” “การประกวดดนตรีไทยระดับภาค” และ “การประกวดดนตรีไทยศรทอง” ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักดนตรีด้วยกัน หรือคู่แข่งชั้นที่กลายเป็น “มิตร” ทางดนตรี

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มิโนทัศน์เครือข่าย
ประกวด- ประชันดนตรี ไทย	-ประชันดนตรี -ประกวดดนตรี	ตามวาระ	ผู้จัดตามวาระ	-ประชัน -ประกวด -แข่งขัน ฝึกปรนฝีมือ

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย: การประชัน-การประกวดดนตรี

3.2 เครือข่ายข้ามแดน

เครือข่ายข้ามแดน ผู้วิจัยพิจารณากิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ณ วัดไทย ในรัฐต่าง ๆ เป็นโครงการหนึ่งที่จัดขึ้นโดยชุมชนชาวไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยนักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย มีความรู้ความสามารถในทางดนตรีและนาฏศิลป์ในระดับที่ดี โดยรับเชิญให้ไปทำการแสดงในวาระสำคัญต่าง ๆ อยู่เสมอ อันเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณแห่งมรดกทางวัฒนธรรมของไทย

การเรียนการสอนดนตรีไทยในโครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นลักษณะการสอนวิชาภาคปฏิบัติ นักเรียนที่เป็นลูกหลานคนไทยหรือแม้กระทั่งชาวอเมริกันได้รับการฝึกฝนเช่นเดียวกับการเรียนการสอนดนตรีไทยในระบบหลักสูตรของประเทศไทย กล่าวคือ มีการแบ่งระดับของนักเรียน หรือการพิจารณาเพลงระดับชั้นต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถแก่ผู้เรียน ตลอดจนการมีเวทีหรือพื้นที่ใน

เพื่อนำเสนอผลงานการบรรเลงต่อสาธารณะชน นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการจัดคอนเสิร์ตเพื่อหารายได้มาสมทบทุนโครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แม้ว่าผู้เข้าชมคอนเสิร์ตจะต้องซื้อบัตรเข้าชมในงาน แต่การแสดงคอนเสิร์ตแต่ละครั้งก็มีผู้ชมล้นหลามทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม การจัดคอนเสิร์ตของโครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่เพียงเป็นการนำเสนอฝีมือการบรรเลงของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น แต่การจัดคอนเสิร์ตยังสร้างชุมชนหรือเครือข่ายผู้ฟังในสังคมคนไทยต่างถิ่นให้เกิดความสามารถในการฟังดนตรีได้มากขึ้น การจัดคอนเสิร์ตมีการให้ความรู้ผ่านพิธีกรและการจัดทำสูจิบัตรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่ออธิบายเพลงและลำดับการแสดงในรายการต่าง ๆ นอกจากนี้ โครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่อยู่ตามถิ่นเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายทางวิชาการดนตรี เช่น มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (UCLA: University of California-Los Angeles) กับวัดไทยลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย มหาวิทยาลัยเคนท์สเตจ (Kent State University) กับวัดชิทธรรมปทีป รัฐนิวยอร์ก เป็นต้น

แม้ว่าการเกิดขึ้นของเครือข่ายนักดนตรีไทยหรือเครือข่ายกิจกรรมดนตรีไทยข้ามแดนจะไม่ปรากฏลักษณะกิจกรรมการวิจารณ์ดนตรีก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงระบบของการเรียนการสอนดนตรีในเครือข่ายดังกล่าว พบว่า เป็นระบบเดียวกันกับการเรียนการสอนดนตรีไทยในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะของมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์เช่นเดียวกัน ดังนั้น การวิจารณ์หรือทัศนคติการวิจารณ์จึงแฝงอยู่ในการเรียนการสอนเฉกเช่นที่ได้กล่าวไปในเครือข่ายบ้านหรือสำนักดนตรี

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
ข้ามแดน	-การเรียนการสอน	-ชุมชนคนไทยในต่างประเทศ	-ครูอาสาสมัคร -พระ -กลุ่ม PTA (Parents Teacher Association)	-เผยแพร่วัฒนธรรมไทย

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายย่อย:ดนตรีไทยข้ามแดน

4. เครือข่ายออนไลน์

พื้นที่บนโลกเสมือนจริงหรือพื้นที่ออนไลน์ เป็นพื้นที่ในการแสดง ตัวตน และการยอมรับตัวตน (ซึ่งไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่บนพื้นที่ของชนบเดิม เช่น ชนบราชสำนัก ชนบสำนักหรือชนบบ้าน) พื้นที่บนโลกอินเทอร์เน็ตชวนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เชิงการสนทนาระหว่างกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน และมีลักษณะความพยายามที่จะขยับขยายออกจากกรอบการปฏิบัติหรือแนวคิดเดิมที่ถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรมกลุ่ม อันจัด

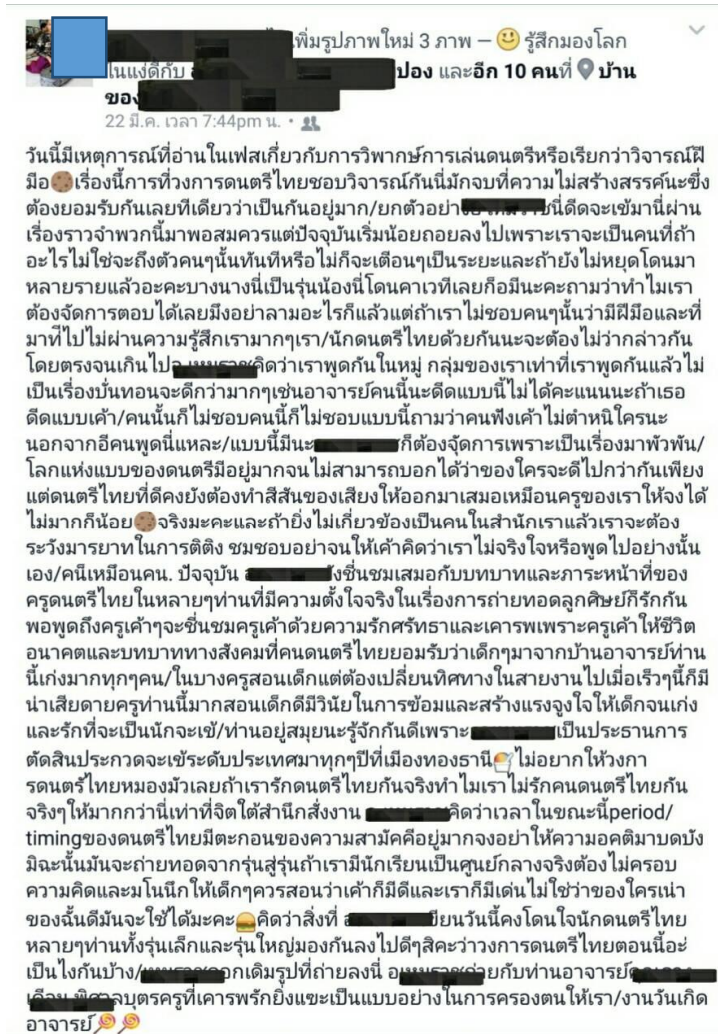
ได้ว่าเป็นกระแสหลักแห่งวัฒนธรรมดนตรีที่ยังคงอยู่และคาบเกี่ยวระหว่างยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนผ่าน ผู้วิจัยมองในมุมมองเครือข่ายการวิจารณ์ด้วยว่ามีการรวมผู้คนในวัฒนธรรมดนตรีไทยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยยุคแรกของสังคมดนตรีไทยบนโลกอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยมองว่าการแสดงความคิดเห็นใน “กระทู้สนทนา” ของเว็บไซต์ไทยคิดส์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่การวิจารณ์ดนตรี พื้นที่ดังกล่าวได้สร้างลักษณะของสังคมในรูปแบบของความเป็น “นิรนาม” ทำให้ “ความคิดเห็น” บางส่วนหลุดพ้นออกจากกรอบวัฒนธรรมที่ครอบงำความคิดในการแสดงทัศนคติต่องานศิลปะได้อย่างเปิดเผย โดยมีได้เกรงต่อชนบ หรือกรอบแห่งวัฒนธรรม บางกรณีหลุดพ้น “วัฒนธรรมความเกรงใจ” นำไปสู่การแสดงทัศนคติการวิจารณ์ในแง่ลบหรือต่อต้านชนบเดิม เนื่องจากความเป็นนิรนามหรือการใช้นามแฝง

เครือข่ายของการวิจารณ์ในสังคมดนตรียุคดังกล่าว เป็นเครือข่ายลักษณะการเข้ามาใช้ทรัพยากรออนไลน์ร่วมกัน แบ่งปันกันทั้งในเรื่องราวของข้อมูลและการแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ เครือข่ายดังกล่าวแสดงออกมาในรูปแบบของการเป็น *ผู้ใช้หน้าเดิม* มากกว่าการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ กรณีดังกล่าว พิจารณาจากการร่วมกันพูดคุยในกระทู้เดิม ๆ หรือผู้ที่เปิดประเด็นหรือแสดงความคิดเห็นเป็นผู้ใช้คนเดิม

ในขณะที่ ยุคที่ 2 ของสังคมดนตรีไทยบนโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งยุคด้วยความนิยมการใช้สังคมออนไลน์และสื่อออนไลน์ พบว่า เว็บไซต์เฟซบุ๊ก เป็นเว็บไซต์ที่เป็นภาพตัวแทนของสังคมออนไลน์ของคนดนตรีไทย ในขณะที่ เครือข่ายการวิจารณ์ดนตรีบนเว็บไซต์เฟซบุ๊กเกิดขึ้นภายใต้เว็บเพจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น *เว็บเพจ “เสวนาดนตรีไทย”* ซึ่งเป็นเว็บเพจเฟซบุ๊กที่เกิดขึ้นเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ดนตรีไทย *เว็บเพจ “เพลงไทยเดิมที่หาฟังยาก”* เว็บเพจดังกล่าว เปิดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยน “เสียงการบันทึก” ของครูหรือศิลปินท่านต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นเว็บเพจเพื่อการเผยแพร่ผลงานทางดนตรีของนักดนตรีไทย อย่างไรก็ตาม ในเว็บเพจมีพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทัศนคติการวิจารณ์ที่เกิดจากการฟังเพลงในเว็บเพจเช่นกัน *เว็บเพจ “ซื้อ-ขายเครื่องดนตรีไทย”* เป็นเว็บเพจหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก เว็บเพจดังกล่าวเป็นเว็บเพจที่สร้างขึ้น ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนเครื่องดนตรีไทย ในขณะที่ วิธีการนำเสนอเครื่องดนตรีที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้น ส่วนหนึ่งมีการบันทึกเป็นวิดีโอเพื่อให้ผู้ชมได้ฟังเสียงก่อนการตัดสินใจ ในกระบวนการดังกล่าว มีการวิจารณ์เสียง คุณภาพเสียง คุณภาพเครื่องดนตรี ฯลฯ สิ่งที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องดนตรีในเว็บเพจดังกล่าว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบประเด็นเรื่องการวิจารณ์บนโลกอินเทอร์เน็ตยังไม่เปิดกว้างให้เกิดการสร้างเครือข่ายมากนัก อันเนื่องจากตัวอย่างข้อคิดเห็นบางประการอาจเห็นแย้งกับการแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกอินเทอร์เน็ต ดังตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงการวิจารณ์ดนตรีบนโลกอินเทอร์เน็ตที่ผู้วิจารณ์ซ่อนวิจารณ์ให้ไม่เห็นว่าการวิจารณ์ดนตรีไทยมักจะจบและเป็นเรื่องราวที่เรียกว่า “ไม่สร้างสรรค์” ซึ่งต้องยอมรับกัน ในขณะที่ การวิจารณ์จำเป็นต้องให้เกียรติสำนักหรือทางเพลงของครูแต่ละท่าน ไม่ควรก้าวก่ายกัน

นักดนตรีไทยที่ดีไม่ควรวิจารณ์หรือพูดกันตรงเกินไป ถือว่าไม่งามจากทัศนคติดังกล่าว เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึง "วิธีคิด" ที่มีต่อการวิจารณ์ในสังคมดนตรีไทย ผู้วิจัยมองว่า เป็นทัศนคติหนึ่งที่นัยเชิงวัฒนธรรมดนตรีไทย ในขณะเดียวกัน ก็มีนัยที่ชี้ให้เห็นว่า การวิจารณ์ดนตรีไทยในปัจจุบันยังไม่เกิดมีลักษณะเป็นสาธารณะ

ตัวอย่างทัศนคติการวิจารณ์ข้อวิจารณ์ในโลกอินเทอร์เน็ต (ขอสงวนนาม)

บางกรณี เครื่องข่ายการวิจารณ์ดนตรีบนเว็บไซต์เฟซบุ๊ก เกิดขึ้นภายใต้สภาวะของปรากฏการณ์ทางดนตรีไทยในโลกจริง และประเด็นดังกล่าวถูกหยิบยกมาพูดคุย วิเคราะห์ และเผยแพร่ในโลกออนไลน์อย่างมีนัยกรณีตัวอย่างเช่น ในช่วงที่มีการแสดงละครเวทีที่มีการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ดนตรีไทยมาสร้างเป็น

เนื้อเรื่อง อย่างเช่น ละครเวทีเรื่องโหมโรงเดอะมิวสิคคัล⁵ ทำให้เกิดกระแสการวิจารณ์ทั้งที่เกิดจากนักวิจารณ์ นักวิชาการดนตรีไทย และนักดนตรีไทย ซึ่งการวิจารณ์ละครเวทีเรื่องโหมโรงเดอะมิวสิคคัล โดยส่วนใหญ่การวิจารณ์ถูกนำเสนออยู่ในพื้นที่โลกเสมือนจริง เช่น บทวิจารณ์เรื่อง “โหมโรง เดอะมิวสิคคัล” จากเว็บไซต์ sanook.com บทวิจารณ์เรื่อง “โหมโรงเดอะมิวสิคคัล รุ่นเก่าประชันรุ่นใหม่ หากไร้รากก็ไร้แผ่นดิน” ซึ่งเป็นบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงขั้นตอนของการจัดการละครเวที และความสามารถของผู้รับบทของนายศร มากกว่า การวิจารณ์เนื้อหาทางดนตรีหรือประวัติศาสตร์ดนตรี

เมื่อ “โหมโรงเดอะมิวสิคคัล” ได้ลาโรงไป ความคึกคักในการวิจารณ์ดนตรีก็เงียบหายไป แต่เมื่อมีการนำ โหมโรงเดอะมิวสิคคัลมา “รีสเตจ (re-stage)” หรือนำกลับมาแสดงใหม่ในเดือนพฤศจิกายน 2558 การวิจารณ์ในโลกอินเทอร์เน็ตก็กลับมาคึกคักอีกครั้ง มีการเขียนบทวิจารณ์ที่ลงลึกละเอียดเกี่ยวกับดนตรีมากกว่าเดิม ดังเช่น บทวิจารณ์ชื่อ โหมโรง เดอะมิวสิคคัล สุดยอดดนตรีไทยกับละครเวทีที่มีดีกว่าแค่เพลงของเว็บเพจ Foodie's Journie ที่กล่าวถึงบทเพลงและดนตรีประกอบโดยกล่าวในทำนองว่า เพลงร้อง มีความสละสลวยสวยงาม ท่วงทำนองไพเราะ เนื้อหาซาบซึ้งกินใจ แต่ที่น่าทึ่งกว่าคือ ความหมายที่ลึกซึ้งตีความได้หลายด้าน หลายบทเพลงมีความร่วมสมัย คือฟังแล้วรู้สึกเลยว่าเนื้อหานั้นกลางๆ เข้ากันได้กับหลากหลายเรื่องราวและเหตุการณ์ทุกยุคทุกสมัย เรียกว่าถ้าเอาออกจากบริบทนี้ไปร้องในเวลาปัจจุบันก็ยังเข้ากันได้กับจิตใจและความนึกคิดของคนในสมัยนี้ได้โดยไม่ขัดเขิน ตัวดนตรีประกอบนั้นบทจะหวานก็หวาน บทจะเข้มข้นก็เข้มข้น บทจะซึ้งก็ซึ้งจนน้ำตาเอ่อ

ส่วนการแสดงดนตรีไทยไม่ต้องพูดถึง การได้มีระดับปรมาจารย์ของประเทศมานั่งเล่นดนตรีไทยให้ดูสดๆ นั้นเป็นบุญตาบุญหู เชื่อว่า ไม่ว่าคุณจะเป็นคนที่ชื่นชอบในดนตรีไทยมาก่อนหน้านี้หรือไม่ก็ตาม คุณจะต้องฟังเมื่อได้เห็นว่าดนตรีไทยทำอะไรได้บ้าง และจะภูมิใจสุดๆ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะอันงดงามเหล่านี้ การได้ฟังเครื่องดนตรีไทยเต็มวงที่เล่นออกมาแล้วไพเราะเสนาะหูยิ่งว่าเพลงสากลบรรเลงโดยซิมโฟนีที่เราคุ้นชินเปิดโลกทัศน์ทางดนตรีให้เราอย่างมหาศาล โดยเฉพาะการได้ฟังการประชันระนาดที่รวดเร็วลื่นไหว ว่องไวจนตามองไม่ทัน เป็นอะไรที่มหัศจรรย์มาก ฟังแล้วขนลุกชู ตอนประชันที่พีคสุดๆ คนดูทั้งโรงเงิบสนิท ลุ้นระทึกตามไปด้วย หากดูในภาพยนตร์เราก็ไม่แน่ใจว่าตรงไหนเป็น **sound effect** เป็น **visual effect** แต่พอเป็นการแสดงสดความสงสัยทั้งหมดทั้งมวลก็มลายหายไป เหลือแต่ความอัศจรรย์ใจในฝีมือลายมือของผู้แสดง ส่วนตัวรู้สึกดีใจจริงๆ ที่มีมิวสิคคัลเรื่องนี้ให้เวทีแก่ดนตรีไทย ได้มาประกาศศักดาให้กับผู้คนในวงกว้างขึ้นได้

⁵โหมโรงเดอะมิวสิคคัล เป็นละครเวทีที่ปรับบทมาจากภาพยนตร์เรื่อง โหมโรง ละครเวทีเรื่องดังกล่าวพาไปสัมผัสถึง "ราก" ของความเป็นไทย ผ่านเรื่องราวชีวิตของ "ศร" คนระนาดที่ผ่านทั้งยุคทองรุ่งเรืองสูงสุดและยุคตกต่ำที่สุดของวงการดนตรีไทยด้วยเรื่องราวที่เข้มข้น พร้อมการขับกล่อมด้วยเสียงเพลงที่ไพเราะงดงามตื่นตาไปกับการประชัน "ระนาดเอก" กับสดๆบนเวที ที่สร้างความอัศจรรย์ใจและความภาคภูมิใจในรากเหง้าที่งดงามของความเป็นไทย ให้กับคนไทยทุกคน ด้วยแรงบันดาลใจจากชีวิตของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

รู้ว่าดนตรีไทยนั้นสุดยอดแค่ไหน ฝีมือนักดนตรีไทยไม่แพ้ชาติใด และให้ดนตรีไทยได้ลุกขึ้นยืนผงาดในใจคนไทยอย่างเต็มภาคภูมิ

เมื่อกล่าวถึงปัจจัยด้านปรากฏการณ์ให้เกิดเครือข่ายการวิจารณ์บนโลกออนไลน์ ผู้วิจัยพิจารณาปรากฏการณ์ของปรากฏการณ์ “แก่ง ษย” เป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งที่ทำให้โลกแห่งการวิจารณ์ดนตรีไทยในอินเทอร์เน็ตกลับคึกคักขึ้นมาอีกครั้ง สืบเนื่องจาก แก่ง ษย หรือ แก่ง เดอะวอยซ์ ศิลปินนักร้องของประเทศไทยเดินทางไปแข่งขันเวทีการประกวดดนตรีระดับโลกในงาน WCOPA3 – The world championship of Performing Arts หลังเสร็จสิ้นการประกวด แก่ง ษย สามารถกวาดรางวัลต่างๆ เป็นจำนวนมาก คือ โฉรางวัลเกียรติยศจำนวน 5 โฉ รางวัลเหรียญ ประกอบด้วย 14 เหรียญทอง 5 เหรียญเงิน และ 1 เหรียญทองแดง

ปกรณ์ หนูย⁶ ผู้คิดการแสดงและฝึกซ้อม (coach) ให้แก่ แก่ง ษย กล่าวว่า การไปประกวดครั้งนี้ โจทย์การประกวดคือ การนำเสนอดนตรีประจำชาติบนเวทีร่วมสมัย ดังนั้น การนำเสนอจึงเป็นรูปแบบของการคัดสรรเพลงต่างๆ ไปนำเสนอในเวลาเพียง 1 นาที เช่น เพลงคุตทะราชเหยียบกรวด เพลงกราวิน เป็นต้น ปกรณ์ หนูยี้ กล่าวว่า การแสดงดนตรีไทยครั้งนี้ ไม่ได้คำนึงถึงเรื่องของดนตรีไทยเพียงเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทางศิลปะอีกหลายส่วน อาทิ เสื้อผ้า การตกแต่งร่างกาย จนอาจเรียกได้ว่า คือ การแสดงละครบทหนึ่ง (performing art) ไม่ใช่การแสดงดนตรี (music performance)

ปรากฏการณ์ “แก่ง ษย” เริ่มเกิดขึ้นเมื่อ ปกรณ์ หนูยี้ ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่าน “เฟซบุ๊ก (facebook)” และ “เฟซไลฟ์ (face live)” ในการถ่ายทอดสดการแสดง ทำให้มีผู้ติดตามชมการเข้าร่วมประกวดอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการแข่งขัน มีสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และผู้รับชมส่วนบุคคลให้ความสนใจ และเกิดการแชร์ (share) ข้อมูลออกไปจนกลายเป็นปรากฏการณ์ของนักดนตรีไทยคนหนึ่ง ก่อให้เกิดกระแสการวิจารณ์บนอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมุมมองที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการแสดง เกิดการวิจารณ์เพิ่มขึ้นจากกลุ่มศิลปิน นักวิชาการ นักดนตรี ตลอดจนนักวิจารณ์มือสมัครเล่นอีกอีกจำนวน ปกรณ์ หนูยี้ กล่าวว่า ส่วนมากชื่นชมกับการเข้าประกวดและการคิดอะไรใหม่ ๆ เพื่อเสนอสู่สายตาชาวโลก นอกจากนี้ ทั้งแก่ง ษย และ ปกรณ์ หนูยี้ มีความคิดที่จะต่อยอดสิ่งที่ได้ทำด้วยการพูดคุยกับนักวิชาการ ศิลปินทางดนตรี สถาบันทางวัฒนธรรมชาติ เพื่อพัฒนาต่อยอดแนวความคิดการทำดนตรีไทยให้เกิดความร่วมมือด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดประกวดดนตรีร่วมสมัย การเดินทางเผยแพร่ดนตรีร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างจริงจัง เป็นต้น

⁶สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559

สื่อทุกแขนงให้ความสนใจ สัมภาษณ์แก๊ง ธชย และ ปกรณ์ หนูยี่ เมื่อครั้งเดินทางกลับพร้อมรางวัลจากการแข่งขัน

อย่างไรก็ตาม กระแสการต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่แก๊ง ธชย และ ปกรณ์ หนูยี่ กลับไม่ถูกนำเสนอผ่านโลกออนไลน์มากนัก แต่มักเกิดขึ้นอยู่เฉพาะกลุ่มของนักดนตรีไทยในลักษณะมุขปาฐะ ปกรณ์ หนูยี่ มองว่า กรณีดังกล่าว คือการต่อสู้กันของการวิจารณ์ที่ตกอยู่ในกระแสสังคม การวิจารณ์ในมุมมองรักชกกลับไม่ต้องการเผยแพร่ข้อคิดเห็นให้เป็นรูปลายลักษณ์เพราะอาจสุ่มเสี่ยงต่อการถูกโจมตีจากกระแสสังคมที่เห็นด้วยกับการประกวดในครั้งนี้

สิ่งที่น่าสนใจจากปรากฏการณ์ “แก๊ง ธชย” กับ ข้อพิจารณาเครือข่ายการวิจารณ์ดนตรีก็คือ การเกิดปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ใดที่สามารถกระตุ้นสังคมดนตรีไทยจะเป็นที่มาของการเกิดงานวิจารณ์จากนักวิจารณ์มืออาชีพหรือมือสมัครเล่น ในขณะที่ เครื่องมือทางเทคโนโลยี เช่น เฟสไลฟ์ (face live) สามารถดึงอารมณ์ร่วมของการแสดงทัศนคติการวิจารณ์ หรือ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการวิจารณ์ทั้งในรูปแบบของมุขปาฐะหรือลายลักษณ์เฉกเช่นเดียวกับการได้สัมผัสผลงานศิลปะโดยตรงแม้ว่าจะเกิดขึ้นอยู่ในโลกเสมือนจริงก็ตาม

เครือข่าย	กิจกรรม	พื้นที่	บุคลากร	มโนทัศน์เครือข่าย
ออนไลน์	-แสดงความคิดเห็น -เผยแพร่ -ประชาสัมพันธ์	ออนไลน์	-ผู้รักสมัครเล่น -บุคคลทั่วไป	อิสระทางความคิด

ตารางแสดงมิติต่าง ๆ ของเครือข่ายออนไลน์

ข้อสรุป โครงการวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา”

จากเนื้อหาและข้อมูลที่น่าเสนอมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นเพื่อสรุปเกี่ยวกับเครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอด้านโมเดลเครือข่าย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและการพัฒนา” ของสาขาสังคีตศิลป์ ผู้วิจัยใช้กรอบการพิจารณาคำว่า “เครือข่ายการวิจารณ์” ภายใต้คำนิยามที่กล่าวถึง การเชื่อมโยงภายใน และ/หรือระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และ/หรือสถาบัน ที่แสดงออกด้วยลายลักษณ์และมุขปาฐะ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์โดยตรงและผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ (โลกไซเบอร์) เพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยนแบ่งปัน และ/หรือกระตุ้นให้เกิดความรู้และความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะโดยรวม ด้วงงาน บริบท และ/หรือปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศิลปะ

แม้ว่า สภาวะของเครือข่ายการวิจารณ์ มิได้เกิดขึ้นอยู่รูปแบบ “กิจกรรม” ที่ชัดเจนดังคำนิยาม หากแต่ เครือข่ายการวิจารณ์ของสาขาสังคีตศิลป์ที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น อยู่ในสภาวะของเครือข่ายที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบทางวัฒนธรรม ที่หลอมรวม บุคคล สถาบัน และ องค์ความรู้เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงถึงกันเป็นเครือข่ายที่มีความซับซ้อน

ผู้วิจัยพิจารณาคำว่า โมเดลของเครือข่าย ในความหมายองค์ประกอบของเครือข่าย อันนำไปสู่การพิจารณาความสมบูรณ์ของเครือข่าย หรือบางกรณีโมเดลของเครือข่าย หมายรวมถึง แนวทางหรือองค์ประกอบของการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเพื่อให้เครือข่ายที่เกิดขึ้นเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุด

จากเครือข่ายการวิจารณ์ในสาขาสังคีตศิลป์จำนวน 4 เครือข่าย ผู้วิจัยพบว่า เครือข่ายบุคคล ในส่วนของเครือข่ายย่อย: นักดนตรี-นักวิชาการซึ่งถือว่าเป็นนักปฏิบัติ นั้น ได้สร้างโมเดลของการทำงานเครือข่ายได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุด เนื่องจากโมเดลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือของกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มได้รวมตัวกันขึ้นจนสร้างกิจกรรมหรืองานบางอย่างได้สำเร็จ (กรณีตัวอย่าง เครือข่ายดนตรีล้านนา- อาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ / เครือข่ายดนตรีไทยข้ามแดน -กรณี “การสร้างสะพานไม้” ให้แก่วงการดนตรีไทย ของอาจารย์อานันท์ นาคคง) ผู้วิจัยขอสรุปโมเดลเครือข่ายในภาคปฏิบัติการดังต่อไปนี้

- ก. **ผู้นำ** ในที่นี้หมายถึง ผู้นำที่เป็นธรรมชาติในความหมายของผู้ที่มีความสนใจอย่างแท้จริง มีความตั้งใจ เสียสละทั้งร่างกาย แรงใจ เวลา รวมไปถึง ทุนทรัพย์ส่วนตัว
- ข. **สมาชิกของเครือข่าย** หมายถึง ความจำเป็นที่จะต้องมึนักวิชาการที่คอยสนับสนุนความคิดทางวิชาการและพูดคุยแลกเปลี่ยนเชิงวิชาการซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักวิชาการ นักวิจัย ที่คอยให้คำปรึกษา องค์กรก็ตาม การได้รู้จักกับปราชญ์ชุมชนทางดนตรี ก็มีส่วนในการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม

- ค. **ผู้สนับสนุน** หมายถึง ผู้ให้ทุนในการสร้างเครือข่าย
- ง. **การประชาสัมพันธ์** หมายถึง ช่องทางในการสื่อสารงานเครือข่ายต่อสาธารณะชน ไม่ว่าจะ เป็นระบบการทำงาน กิจกรรมต่าง ๆ หรือแม้แต่การนำเสนอผลงานให้สังคมได้รับทราบ

ในขณะที่ โมเดลเครือข่ายในภาคปฏิบัติซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนเครือข่าย ผู้วิจัยยังมองเห็น *โมเดลเครือข่ายในภาคข้อมูลพื้นฐาน* จากพิจารณาประกอบกับเครือข่ายออนไลน์ ผู้วิจัยพบว่า *ปรากฏการณ์ หรือการหยิบยกปรากฏการณ์* มาใช้ในการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมอง *ปรากฏการณ์ในลักษณะของตัวบท (text)* ซึ่งถือเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ในขณะที่เมื่อเกิดทัศนคติการวิจารณ์ ข้อมูลปฐมภูมิเหล่านั้น จะเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาในการสร้างงานวิจารณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ดังนั้น องค์ประกอบของโมเดลเครือข่ายการวิจารณ์ จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างตัวบทที่น่าสนใจนำไปสู่เครือข่ายการวิจารณ์ที่มีความเคลื่อนไหวและมีชีวิตชีวา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเครือข่ายการประชัน-การประกวดดนตรี จะชี้ให้เห็นถึงการสร้าง “รูปแบบใหม่ทางดนตรี” ภายใต้เงื่อนไขการประชัน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างงานศิลปะควบคู่ไปกับการสร้างสังคมศาสตร์การวิจารณ์ในระบบวัฒนธรรมทางดนตรีอย่างสมบูรณ์ หรือ เวทีการประกวดดนตรีไทยที่สร้างวัฒนธรรมใหม่โดยแปรรูปจากมรดกทางวัฒนธรรม(การประชัน) ก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งนี้คือ บริบททาง “ประวัติศาสตร์” ที่ถือเป็น “อนุภาค” หนึ่งอันเป็นส่วนประกอบในการสร้างฐานความรู้ของเครือข่ายการวิจารณ์ที่มีควรเพิกเฉยต่อแนวทางในการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์ในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอโมเดลเครือข่ายการวิจารณ์ในรูปแบบดังต่อไปนี้

แผนภูมิโมเดลเครือข่ายการวิจัยคนตรี

ข้อสังเกตการเกิดและการดำรงอยู่ของเครือข่าย

แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่พบต้นแบบเครือข่ายการวิจัยที่ปรากฏหรือก่อตัวอยู่ในลักษณะของ “สถาบันการวิจัยคนตรี” ก็ตาม แต่ทว่าเครือข่ายย่อยนักคนตรี-นักวิชาการ มีความพยายามที่จะสร้างและเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยคนตรีและเนื้อหาคนตรีทั่วไป ความสำเร็จของเครือข่ายอาศัยความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางคนตรีในอดีต โดยความสำเร็จของ “กลุ่มดุริยมิตรา” ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายนักคนตรีในภาคเหนือ(ตอนล่าง) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ได้นั้น พอจะเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของกลุ่มบุคคลที่สร้างเครือข่ายที่มีความเข้มแข็ง

ในขณะที่ภาคเอกชนนั้นก็มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายกิจกรรมคนตรีไทยอย่างแข็งขัน กรณีดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า การเริ่มต้นสร้างกิจกรรมเครือข่ายการวิจัยสามารถจัดกิจกรรมร่วมกับภาคเอกชน โดยภาคเอกชนต่าง ๆ ให้ความร่วมมืออย่างยิ่ง ถึงแม้ว่า กลุ่มเป้าหมายในส่วนของภาคเอกชน จะเกิดขึ้นเฉพาะเจาะจงสำหรับพนักงานของแต่ละบริษัท แต่นั่นก็ถือว่าการสร้างเครือข่ายการวิจัยให้เกิดขึ้นตามลำดับในขณะที่ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารองค์กร เป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัท ดังเช่น การสนับสนุนงานทางคนตรีไทยของบริษัทซีพี ออลล์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัทซีพีออลล์ เป็นหนึ่งตัวอย่างของเครือข่ายกิจกรรมทางดนตรีที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ *เครือข่ายเอกชน เครือข่ายนักดนตรี(วิทยากร) และเครือข่ายของผู้ฟัง* อย่างชัดเจน ในขณะที่ การประสานกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการวิจารณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับอาทิ นอกเหนือจากเนื้อหาการจัดการบรรยายหรือการเสวนาที่จะสอดแทรกการวิจารณ์ดนตรีอยู่ในนั้นแล้ว ยังพบว่า การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้บรรยายกับผู้ฟัง หรือผู้ฟังกับผู้ฟัง (ที่ปรากฏในกลุ่มไลน์) ซึ่งถือการสร้างเครือข่ายระดับบุคคลที่มีพลังและสามารถดึงดูดให้เกิดผู้รักสมัครเล่นทุกวัยเข้ามาร่วมการวิจารณ์ดนตรีเพิ่มเติมมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีความพยายามในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการด้วยการบรรยายและกิจกรรมเกี่ยวกับ “การวิจารณ์ดนตรี” ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นต้น ซึ่งความพยายามสร้างเครือข่ายทางวิชาการเหล่านี้ ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในการร่วมสร้างหลักสูตรและรายวิชาการวิจารณ์บรรจุในชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ในขณะที่ เครือข่ายการวิจารณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่เกิดสังคมหรือการวิจารณ์อย่างชัดเจน มีเพียงเรื่องราวของการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้น การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนเว็บไซต์จึงเป็นเพียงรูปแบบวิถีแห่ง *มุขปาฐะที่ปรับเปลี่ยนพื้นที่จนปรากฏเป็นลายลักษณ์* โดยจำนวนครั้งของผู้เข้าเยี่ยมชมโดยรวมที่มีเป็นจำนวนมาก และจำนวนการแสดงความคิดเห็นในมุมมองต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งเป็นอีกมิติรูปแบบหนึ่งในความเป็นไปของความเป็นสังคมของมนุษย์บนพื้นที่ใหม่ที่มีอิสระทางความคิด ความมีเสรีทางการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม นำมาสู่การเข้าถึงข้อมูลเนื้อหาในรูปแบบต่างๆ ในแง่มุมขององค์ความรู้ทางดนตรีไทย เกิดประเด็นการพูดคุย ถกเถียงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้วิจัยมองพื้นที่ออนไลน์แห่งนี้เปรียบได้กับ “เครื่องมือ” ที่ถูกหยิบยกมาใช้โดยกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมวัฒนธรรมร่วมกัน ผู้ใช้หรือประชากรอินเทอร์เน็ตที่เข้ามาสู่พื้นที่แห่งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ใหม่ที่ได้เพิ่มทั้งความเป็นสาธารณะของวิชาการความรู้และความเป็นอิสระทางความคิดอย่างเห็นได้ชัด เป็นการนำไปสู่ประเด็นการพูดคุยเสนอความคิดเห็นถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายของเนื้อหาวิชาการด้านสังคีตศิลป์อย่างหลากหลายและเป็นอิสระอย่างไม่เคยมีมาก่อน เกิดขึ้นกลายเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์อย่างมีพลวัตของประชากรอย่างเห็นได้ชัด

สืบเนื่องจากโมเดลเครือข่ายการวิจารณ์ทั้งภาคปฏิบัติการและภาคข้อมูลพื้นฐานที่ได้นำเสนอไว้หัวข้อก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นตารางเพื่อให้เห็นความสมบูรณ์แต่ละเครือข่ายกับนัยการวิจารณ์ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

เครือข่าย	ภาคข้อมูลพื้นฐาน		ภาคปฏิบัติการ			
	ตัวบท	ประวัติศาสตร์	ผู้นำ	สมาชิก เครือข่าย	ผู้สนับสนุน	ประชาสัมพันธ์
บุคคล						
- นักดนตรี นักวิชาการ	-เนื้อหา/ คำอธิบาย รายวิชาทาง ดนตรี	ประสบการณ์ -มุขปาฐะ -ลายลักษณ์	-ผู้นำ ธรรมชาติ -ผู้นำโดย ตำแหน่ง	นักดนตรี/ นักวิชาการ/ นักวิจัย	-สถาบัน สังกัด -หน่วยงาน ให้ทุน -เอกชน	-พื้นที่ทาง วัฒนธรรม -พื้นที่ออนไลน์ -สื่อ
- เอกชน	-เนื้อหา/ คำอธิบาย รายวิชาทาง ดนตรี - ปรากฏการณ์	ประสบการณ์ มุขปาฐะ ลายลักษณ์	เจ้าหน้าที่ มีตำแหน่ง รับผิดชอบ ชัดเจน	-ผู้สนใจ ทั่วไป -พนักงาน และบุตร หลาน	บริษัท	-พื้นที่ออนไลน์
- ผู้ฟัง	-	-	-	-กลุ่มผู้ฟัง	-	-ติดตามด้วย ตัวเอง -กลุ่ม
สถาบัน						
- อุดมศึกษา	-เนื้อหา/ คำอธิบาย รายวิชาทาง ดนตรี	ประสบการณ์ มุขปาฐะ ลายลักษณ์	-ผู้นำ ธรรมชาติ -ผู้นำโดย ตำแหน่ง	นักดนตรี/ นักวิชาการ/ นักวิจัย	-สถาบัน สังกัด -หน่วยงาน ให้ทุน -เอกชน	-พื้นที่ทาง วัฒนธรรม -พื้นที่ออนไลน์
- บ้านหรือสำนัก ดนตรี	-เนื้อหา/ คำอธิบาย รายวิชาทาง ดนตรี -อัตลักษณ์ สำนัก	ประสบการณ์ มุขปาฐะ ลายลักษณ์	-เจ้าสำนัก - อุดมการณ์	-ศิษย์สาย สำนัก	-สำนัก ตนเอง - ผู้สนับสนุน ภายนอก (เอกชน)	-พื้นที่ทาง วัฒนธรรม -พื้นที่ออนไลน์
กิจกรรม						
- ประชัน / ประกวดดนตรี	-วาระการ ประชัน	ประสบการณ์	-ผู้จัด	นักดนตรี นักเรียน	-สถาบัน สังกัด	-พื้นที่ทาง วัฒนธรรม

เครือข่าย	ภาคข้อมูลพื้นฐาน		ภาคปฏิบัติการ			
	ตัวบท	ประวัติศาสตร์	ผู้นำ	สมาชิก เครือข่าย	ผู้สนับสนุน	ประชาสัมพันธ์
ไทย	-การตีความ ของ ข้อกำหนด และเกณฑ์ การตัดสิน ดนตรีไทย			นิสิต นักศึกษา ศิษย์สาย สำนัก	-หน่วยงาน ให้ทุน -เอกชน	-พื้นที่ออนไลน์
- ช้ามแดน	-เนื้อหา/ คำอธิบาย รายวิชาทาง ดนตรี -อัตลักษณ์ สำนัก	ประสบการณ์ มุขปาฐะ ลายลักษณ์	ครู อาสาสมัคร พระ	-ชุมชนคน ไทย - ชาวต่างชาติ	-โครงการ ภายใต้วัด ไทยต่าง แดน -สมาคม/ ชุมชนคน ไทย	-พื้นที่ทาง วัฒนธรรม -พื้นที่ออนไลน์
ออนไลน์						
	-โลกจริง / ปรากฏการณ์	วัฒนธรรม ลายลักษณ์	ยังไม่ ปรากฏ ผู้นำ	นักดนตรี นักเรียน นิสิต นักศึกษา ศิษย์สาย สำนัก ผู้รัก สมัครเล่น	-	-พื้นที่ออนไลน์